BREVIAR

Noua viziune privind comisiile de etică în proiectul de lege privind învățământul superior

The new vision regarding ethics commissions in the draft law on higher education

Cristina Mihaela SALCĂ ROTARU[1]*

[1] Universitatea Transilvania din Brașov, rotaruc@unitbv.ro,
* Correspondent: rotaruc@unitbv.ro

Citation: Salcă Rotaru,C. M., (2022). Breviar: Noua viziune privind comisiile de etică în proiectul de lege privind învățământul superior. *Etică și Deontologie. 2*(2), 110-115
https://doi.org/10.52744/RED.2022.02.09

Publisher's Note: RED stays neutral with regard to jurisdictional claims in published maps and institutional affiliations.

Copyright: © 2021 by the authors. Submitted for possible open access publication under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY) license (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/).

Dezbaterile din spațiul public privind proiectul de lege pentru învățământ superior (NPL) lansat la data de 13 iulie 2022 au fost ample și au vizat numeroase aspecte. O parte a acestor discuții au avut ca obiect prevederile privind etica universitară, însă au vizat preponderent aspectele instituționale din perspectiva comisiilor consultative cu atribuții în domeniu ale ministerului de resort (Comisia Națională de Etică a Titlurilor Universitare – CNETU și Comisia Națională de Etică a Managementului Universitar - CNEMU) și doar marginal alte aspecte ale aplicării concrete a prevederilor legale.

Lăsând concretizarea discuțiilor privind comisiile anterior amintite în seama persoanelor direct implicate (președinții și membrii actualelor comisii consultative – CNECSDTI și CEMU), ne vom apleca doar asupra aspectelor privind rolul și atribuțiile comisiilor de etică de la nivelul instituțiilor de învățământ superior - IIS.

Conform propunerii de lege, atribuţiile comisiilor de etică se regăsesc în cadrul art. 167 NPL, conform căruia acestea:

„a) urmăresc în cadrul instituţiilor respectarea codurilor de etică;

b) asigură ducerea la îndeplinire a ordinelor ministrului educaţiei pentru respectarea cadrului legal în domeniul eticii universitare;

c) analizează şi soluţionează abaterile de la normele de etică universitară şi deontologie profesională, pe baza sesizărilor sau prin autosesizare;

d) contribuie la elaborarea Codului de etică şi deontologie universitară, prin propuneri senatului universitar pentru adoptare şi includere în Carta universitară;

e) realizează un raport anual referitor la situaţia respectării normelor de etică şi deontologie profesională, care se prezintă rectorului, senatului universitar şi constituie un document public;

f) alte atribuţii prevăzute de prezenta lege sau stabilite conform Cartei universitare".

Se poate observa că aceste atribuţii sunt aproape identice cu cele prevăzute în cadrul actualei legi a educaţiei naţionale, art. 306 alin. (3) din Legea nr. 1 din 2000.

Atunci cu ce vine nou proiectul de lege? Cercetând prin comparaţie cele două acte normative observăm că NPL are o serie de noi reglementări, dintre care unele aduc modificări importante structurii şi funcţionării comisiilor de etică, inclusiv din perspectiva finalităţii activităţii acestora. Aceste noi modificări propuse se pot concretiza grupat, astfel:

1. Modificări cu impact asupra independenţei Comisiilor de etică

Noua propunere de lege, comparativ cu art. 306 alin. (1) şi Legea 1/2011, arată în cadrul art. 166 alin (2) că aceste comisii se înfiinţează pe lângă consiliile de administraţie. Şi această exprimare, care nu indică concret independenţa Comisie de etică, v-a genera un nou val de interpretări diferite ale aplicării legii. Cu privire la aceste posibile interpretări menţionăm că au fost făcute ample discuţii în cercetări anterioare, în care s-a arătat că lipsa exprimării concrete a legiuitorului cu privire la independenţa Comisiei de etică a dus la diferite subordonări ale acesteia (Salcă Rotaru, 2018; Salcă Rotaru &Manea, 2021a; Salcă Rotaru &Manea, 2021b).

2. Modificări cu impact asupra componenţei şi mandatului comisei de etică, unde se constată următoarele modificări:

a) Modificarea situaţiilor în care se poate invoca starea de incompatibilitate

Cu privire la componenţa comisiilor, faţă de care se menţin prevederile cu privire la modalitatea de propunere, avizare şi numire, se înlătură o parte a situaţiilor

de incompatibilitate vizate de art. 306 alin. (2) din Legea 1/2021. Astfel, conform noilor propuneri „din comisiile de etică și deontologie profesională nu pot să facă parte membrii Consiliului de administrație al instituției de învățământ superior", prevederi care coroborate cu cele ale art. 130 alin. (7) NPL, limitează starea de incompatibilitate doar la nivel de rector, prorectorii, decanii, directorul general administrativ, directorul general adjunct administrativ și reprezentantul studenților în consiliu.

b) Noul rol al consilierului juridic al IIS

Pornind de la inconvenientele generate fie de necunoașterea de către membrii comisiilor de etică a principiilor de drept care guvernează întreaga activitate a Comisie de etică, fie de aplicarea neuniformă a acestor principii, dar luând în considerare și faptul că în continuare consilierul juridic al instituției de învățământ superior avizează hotărârile Comisiei de etică (art. 168 NPL), noua propunere de lege impune în sarcina consilierul juridic al instituției obligația de a asigura secretariatul tehnic al comisiei (art. 166 alin. (4) NPL).

c) Stabilirea unui interval al mandatului comisiei

Cu privire la numărul de ani care constituie mandatul comisiei, acesta este stabilit la 5 ani, conform noi propunerii care se regăsește în art. 166 alin. (2). Mandatul de 5 ani al comisei este corelat cu noul mandat al structurilor de conducere ale instituției de învățământ superior și al comisiilor naționale de la nivelul ministerului de resort.

3. Modificări cu impact asupra organizării și funcționării Comisiilor de etică

Reglementările privind organizarea și funcționarea Comisiilor de etică, elaborate la nivelul IIS în baza principiului autonomiei universitare, vor ține cont însă de reglementările emise de ministerul de resort în acest sens dar și de reglementările internaționale care vizează aspectele de etică la care România este parte. Salutăm în acest sens inițiativa de a exista un Regulamentul cadru de organizare și funcționare a comisiilor de etică aprobat prin ordin al ministrului de resort (art. 169 NPL), deoarece, practica actuală a elaborării propriilor regulamente ale comisiilor de etică a arătat că există mari și importante diferențe de abordare a procedurilor comisiilor (Salcă Rotaru, 2018; Manea & Salcă Rotaru, 2021).

Un aspect important de subliniat este cel al menținerii inconsecvenței legiuitorului cu privire la denumirea actelor cu care se finalizează cercetările efectuate de comisiile de etică. Dacă la art. 168 NPL se vorbește de hotărârile comisie de etică, la art. 158 alin. (2) se arată că Comisiile de etică de la nivelul instituțiilor de învățământ superior se pronunță prin decizie motivată. În același sens sunt art. 145

alin. (2) NPL care arată că CNETU se pronunţă asupra contestaţiilor formulate împotriva deciziilor Comisiilor de etică.

4. Modificări cu impact asupra sancţiunilor ce pot fi stabilite de către Comisia de etică şi asupra încadrarea juridice a acestora

NPL vine cu modificări majore în ceea ce priveşte sancţiunile aplicabile de către Comisia de etică. Astfel, comparativ cu prevederile Legii 1/2011;

a) sunt eliminate:
- sancţiunea cu desfacerea contractului de muncă prevăzută de art. 318 lit. e) din Legea 1/2011 şi
- sancţiunea diminuării salariului de bază, cumulat, când este cazul, cu indemnizaţia de conducere, de îndrumare şi de control prevăzută de art. 318 lit. b) din Legea 1/2011 dar,

b) sunt date în competenţa comisie şi alte sancţiuni care erau prevăzute ca fiind aplicabile de către comisia naţională – CNECSDTI (art. 324 lit. b) şi h) din Legea 1/2011), şi anume:
- retragerea şi/sau corectarea tuturor lucrărilor publicate prin încălcarea normelor de etică profesională;
- interzicerea, pentru o perioadă determinată, a accesului la finanţare din fonduri publice destinate cercetării;
- este stabilit intervalul de timp (între 1 an şi 5 ani) pentru care se poate aplica sancţiunea suspendării dreptului de înscriere la un concurs pentru ocuparea unei funcţii superioare ori a unei funcţii de conducere, de îndrumare şi de control sau ca membru în comisii de concurs;
- este introdusă o nouă sancţiune, şi anume aplicarea de măsuri în vederea anulării titlului de doctor.

Competenţa comisie este extinsă de la studenţi şi studenţi doctoranzi şi la cursanţi, cercetători post-doctoranzi faţă de care pot aplica o nouă sancţiune, şi anume, anularea rezultatelor evaluărilor.

Este de remarcat că nepunerea în aplicare, de către funcţiilor de conducere, a sancţiunilor stabilite de către comisiile de etică, de CNETU sau CNEMU (153 alin. (3) lit. f) NPL) constituie abatere de la normele de etică în exercitarea atribuţiilor aferente acelor funcţii.

Cu privire la încadrarea juridică a sancţiunii, NPL arată la art. 151 alin. (2) că „Încălcarea normelor de etică şi deontologie universitară reprezintă abatere disciplinară în măsura în care nu constituie infracţiune potrivit legii penale.” Implicaţiile acestei încadrări sunt complexe şi vor face subiectul unor discuţii ulterioare.

5. Modificări cu impact asupra procedurii de contestare a sancţiunilor aplicate de Comisia de etică

NPL instituie şi proceduri de contestare a deciziilor (hotărârilor) luate de comisia de etică. Astfel, în termen de 30 de zile de la comunicarea deciziilor către persoanele implicate direct în procedură, decizia poate fi contestată la CNETU sau CNEMU, după caz. Necontestarea deciziei în termenul anterior menţionat are ca efect rămânerea definitivă şi obligatorie a deciziei pentru persoana cercetată şi pentru instituţia de învăţământ superior (art. 158 alin. (3) şi (4) NPL). Procedura de contestare nu îngrădeşte dreptul persoanei cercetate de a formula acţiune în instanţă pentru contestarea sancţiunilor aplicate (art. 158 alin. (7) NPL). Deoarece nu este clar explicitat dacă această procedură de contestare este obligatoriu de urmat înaintea sesizării instanţei de judecată, presupunem că vor exista, şi aici, diferite interpretări şi aplicări ale legii .

O situaţie aparte o are decizia Comisiei de etică privind existenţa plagiatului în cadrul unei teze de doctorat, pentru titlurile doctor confirmate de instituţia de învăţământ superior. Astfel, la rămânerea definitivă a deciziei şi după comunicarea sa rectorului, acesta care un termen de maximum 30 de zile în care are obligaţia de a formula acţiune în contencios administrativ în vederea anulării deciziei de acordare a titlului de doctor (art. 158 alin. (5) NPL).

Având în vedere viitorul incert al NPL privind învăţământul superior ne determină a nu aprofunda discuţiile privind noua viziunea asupra comisiile de etică în cadrul proiectul de lege, însă, prin semnalarea, chiar şi succintă, a posibilelor probleme determinate de noile reglementări propuse, ne dorim să tragem un semnal de alarmă care să fie luat în considerare la elaborarea viitoarelor propuneri de lege.

Referințe

Legea educației naționale nr. 1 din 5 ianuarie 2011, M.O. nr. 18 din 10 ianuarie 2011, https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/125150

Manea, L. & Salcă Rotaru, C.M. (2021) The Legal Regime of the Decisions of University Ethics Commissions in the Current Jurisprudential Interpretation, *Bulletin of the Transilvania University of Brasov*. SERIES VII - SOCIAL SCIENCES AND LAW, DOI: 10.31926/but.ssl.2019.12.61.3.5

Proiect Legea învățământului superior - România Educată, https://www.edu.ro/proiecte_legi_educatie_2022_consultare_publica

Salcă Rotaru, C. M. (2018). Rolul eticii și comisiilor de etică în asigurarea calității în învățământul universitar românesc, *Quality Assurance Review for Higher Education*, Vol. 8, No. 2, 2018, pp. 25–40.

Salcă Rotaru, C.M. & Manea, L., (2021a). De lege ferenda cu privire la reglementările cu impact asupra activității comisiilor de etică universitară. *Revista Etică și Deontologie*. 1(1), 32-43. https://doi.org/10.52744/RED.2021.01.05

Salcă Rotaru, C. M. & Manea, L. (2021b). Propuneri de modificări legislative privind etica universitară: forma autorilor și forma aprobată de CEMU. *Revista Etică și deontologie.* 1 (1), 117-152 https://doi.org/10.52744/RED.2021.01.14 [accessed Dec 27 2022].